

V 70. a 80. letech pokračovala modernizace české společnosti, která zejména v oblasti sociálního zabezpečení přispěla ke zvýšení životní úrovně většiny obyvatel ČSSR. Rozvoj chemického průmyslu, podpora hutnictví, energetiky a strojírenství, které s sebou nesly i vysokou míru zaměstnanosti, však měly zároveň negativní dopad na životní prostředí. Vlivem znečištění, na němž se podílelo také masivní využívání chemie v socialistickém zemědělství, se zhoršila kvalita ovzduší i vody, což se odrazilo nejen v kalamitním stavu českých lesů, ale i na zdravotním stavu občanů ČSSR. Ekologická, potažmo environmentalistická perspektiva, která dnes zásadně formuje pohled společnosti na dobu 1969–1989 i hodnocení socialismu, se však v dané době teprve rodila a hledala možnosti svého vyjádření ve veřejném prostoru.

I proto jsme se rozhodli nezkoumat problematiku životního prostředí let 1969–1989 v celé šíři, ale spíše poukázat na rodící se vliv, který postupně získávala v hodnotové orientaci společnosti i jednotlivých dějinných aktérů. Drobný soubor 5 ukávek v kapitole Životní prostředí jsme vybírali také s ohledem na jejich motivační účinek. Domníváme se, že je lze využít zejména jako úvod k tématům ze sociálních, kulturních a politických dějin, která jsou podrobněji dotčena v dalších kapitolách DVD. Konkrétní příklady, jak je možné pracovat s různými ukávkami napříč tématy, nabízejí například námět Ekologické problémy (sekce metodika/náměty).

K významným událostem a procesům, které ovlivnily proměnu životního prostředí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, patřila též pokračující urbanizace společnosti. Lidé se stěhovali z venkova do měst, v nichž se budovala rozsáhlá panelová sídliště. Venkov naopak přitahoval městské chataře a chalupáře. Došlo k rozvoji dopravní infrastruktury (dálnice D1, pražské metro aj.) a zvýšila se mobilita společnosti. V návaznosti na budovatelské nadšení z poválečných let pokračoval stát ve stavbách rozlehlých přehrad (Dalešická či Novomlýnská). Charakter naší kulturní krajiny trvale ovlivnila také výstavba jaderných elektráren v Dukovanech a Temelíně či plynovodu Družba. Velkou ekologickou zátěž pro čistotu ovzduší pak představovaly stávající i nově vystavěné tepelné elektrárny (Tušimice, Dětmorovice či Počerady), v nichž se bez odsiřovacích zařízení spalovalo nekvalitní uhlí. Exploatace přírodních

zdrojů, jež nehleděla na důsledky (znečištění půdy a vodních zdrojů), probíhala také v oblasti Ralska, kde se těžil uran pomocí kyseliny sírové.

Exemplárním příkladem ilustrujícím všechny uvedené procesy je příběh Mostecka. Krajinu naprosto proměnila těžba hnědého uhlí v povrchových dolech. Té museli ustoupit lidé, vesnice, historické jádro města Most i řeka Bílina. Namísto zbořených sídel byla vybudována panelová aglomerace nového Mostu. Ukázky z dobových publicistických pořadů ilustrují neutěšený stav zdejšího životního prostředí. Představují však také argumenty, s jejichž pomocí se v době tzv. normalizace znečištění životního prostředí vykládalo jako nepříjemný důsledek trvalého rozvoje socialismu. Navazující ukázky dokumentují posun v oficiálním výkladu, který přineslo období tzv. přestavby. V souvislosti s tématem lesních kalamit zaznívá i hlas politické opozice. Tato ukázka opět zaměřuje pozornost na politický rozměr problematiky.